

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

©2019 СТРИЛЕЦЬ В. Ю.

УДК 336.63
JEL: E51; L26

Стрилець В. Ю. Зарубіжний досвід кредитування малого бізнесу

Метою статті є розробка науково-методичного підходу до дослідження світового досвіду кредитування малого підприємництва крізь призму актуальних для України перешкод доступу до боргового фінансування. У роботі узагальнено основні перешкоди, які стримують суб'єктів малого бізнесу щодо взяття кредитів. Проведено дослідження зарубіжного досвіду кредитного забезпечення розвитку малого бізнесу за критеріями оцінки з позицій визначення проблемних точок кредитування в Україні. Проаналізовано частку короткострокових кредитів у структурі кредитного портфеля країн – членів ЄС. Визначено релевантність різних видів кредитних послуг у діяльності суб'єктів малого бізнесу країн ЄС-28. Здійснено порівняння показників індексу отримання кредиту в Україні та за кордоном у 2018 р. Науковою новизною статті є науково-методичний підхід до аналізу зарубіжного досвіду кредитування малого бізнесу з позицій визначення проблемних точок, що дозволив визначити особливості кредитного забезпечення зарубіжних країн (пріоритетність окремих видів кредитних послуг; строковість та тенденції змін у вартості кредитів; проблемні аспекти отримання боргового фінансування під заставу та ін.).

Ключові слова: розвиток малого бізнесу, кредитне забезпечення розвитку, мале підприємництво, зарубіжний досвід кредитування малого бізнесу, фінансування малого бізнесу.

DOI:

Рис.: 4. Табл.: 2. Бібл.: 9.

Стрилець Вікторія Юрїївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Коваля, 3, Полтава, 36014, Україна)

E-mail: strilecvika@ukr.net

УДК 336.63
JEL: E51; L26

UDC 336.63
JEL: E51; L26

Стрилець В. Ю. Зарубежный опыт кредитования малого бизнеса

Целью статьи является разработка научно-методического подхода к исследованию мирового опыта кредитования малого предпринимательства сквозь призму актуальных для Украины препятствий доступа к долговому финансированию. В работе обобщены основные препятствия, сдерживающие субъектов малого бизнеса от взятия кредитов. Проведено исследование зарубежного опыта кредитного обеспечения развития малого бизнеса по критериям оценки с позиций определения проблемных точек кредитования малого бизнеса в Украине. Проведен анализ доли краткосрочных кредитов в структуре кредитного портфеля стран – членов ЕС. Определена релевантность различных видов кредитных услуг в деятельности субъектов малого бизнеса стран ЕС-28. Проведено сравнение показателей индекса получения кредита в Украине и за рубежом в 2018 г. Научной новизной статьи является научно-методический подход к анализу зарубежного опыта кредитования малого бизнеса с позиций определения проблемных точек, который позволил определить особенности кредитного обеспечения зарубежных стран (приоритетность отдельных видов кредитных услуг; срочность и тенденции изменений в стоимости кредитов; проблемные аспекты получения долгового финансирования под залог и др.).

Ключевые слова: развитие малого бизнеса, кредитное обеспечение развития, малое предпринимательство, зарубежный опыт кредитования малого бизнеса, финансирование малого бизнеса.

Рис.: 4. Табл.: 2. Библ.: 9.

Стрилець Вікторія Юрїївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківського дела, Полтавський університет економіки і торгівлі (ул. Коваля, 3, Полтава, 36014, Україна)

E-mail: strilecvika@ukr.net

Strilets V. Yu. The Foreign Experience of Crediting the Small-Sized Business

The article is aimed at developing a scientific-methodical approach to researching the global experience of crediting the small-sized business through the prism of the current obstacles for Ukraine in accessing the debt financing. The main obstacles constraining the small-sized business entities from taking credits are summarized in the publication. A research on the foreign experience of credit support of the small-sized business development is carried out according to the evaluation criteria from positions of definition of problem points of the small-sized business crediting in Ukraine. The share of short-term credits in the structure of the credit portfolio of the EU Member States is analyzed. The relevance of various types of credit services in the activities of the small-sized business entities of the EU-28 countries is defined. A comparison of indices of the credit reception both in Ukraine and abroad in 2018 is carried out. Scientific novelty of the article is the scientific-methodical approach to analyzing the foreign experience of crediting the small-sized business from positions of problem points definition, which allowed to define features of credit provision in foreign countries (priority of certain types of credit services; urgency and tendencies of changes in the cost of loans; problematic aspects of receiving debt financing on pledge, etc.).

Keywords: development of the small-sized business, credit support of development, small-sized entrepreneurship, foreign experience of crediting the small-sized business, financing the small-sized business.

Fig.: 4. Tabl.: 2. Bibl.: 9.

Strilets Victoria Yu. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance and Banking, Poltava University of Economics and Trade (3 Kovalia Str., Poltava, 36014, Ukraine)

E-mail: strilecvika@ukr.net

Проблема фінансування розвитку суб'єктів малого підприємництва (далі СМП) України є сталою проблемою сьогодення. З одного боку, умови залучення банківських кредитів, що на даний час залишаються основним джерелом зовнішнього фінансування для малого бізнесу, залишаються жорсткими, а процес кредитування проблемним, ви-

сокоризиковим і часозатратним. З іншого боку, нерозвиненість ринку інвестицій у сферу малого бізнесу, відсутність інструментів та відповідної інституційної підтримки СМП створює велику залежність від традиційного банківського кредитування. Поряд з цим, передовий досвід країн з високорозвиненим ринком капіталу та фінансовими послугами для СМП пока-

зує важливість та пріоритетність кредитування серед інших альтернативних шляхів розвитку (кредити комерційних банків є джерелом зовнішнього фінансування 33% СМП у Європейському Союзі). Суб'єкти малого бізнесу зарубіжних країн більш впевнені у спілкуванні з банками про фінансування та отримання бажаних результатів (68%), ніж при спілкуванні з акціонерами та венчурними капіталістами (23%) [9]. Тому актуальним та вкрай необхідним є дослідження умов, переваг і законодавчого підґрунтя кредитування в зарубіжних країнах з метою використання позитивного досвіду в Україні.

Проблема кредитування малого бізнесу є об'єктом досліджень науковців протягом багатьох років, їй присвятили низку праць вітчизняні вчені: Біломістний О. [1], Калініченко Л., Мусіяка Л. [2], Панцир С., Когут А. [3], Пукало О. [4], Умеров Р. [6], Труш Є. [5]. Так, Умеров Р. Е. стверджує, що адаптування світової практики розвитку малого підприємництва до сучасних умов українського ринку є провідним завданням, оскільки від всебічної підтримки малого бізнесу залежить докорінна ринкова трансформація економіки України та формування постіндустріального суспільства [6, с. 105]. Труш І. Є. наголошує на тому, що створення ефективної системи кредитування малого підприємництва – складне завдання, розв'язання якого потребує ретельного дослідження формування цього процесу у світовій практиці [5, с. 104].

Однак дослідження міжнародного досвіду кредитування СМП є недостатньо ґрунтовними, а багато питань, пов'язаних з адаптацією міжнародного досвіду кредитування малого бізнесу в Україні, носять дискусійний характер. Так, Панцир С. і Когут А. акцентують на необхідності порівняння показників розвитку кредитування сектора малого підприємництва з показниками країн, близьких до України за рівнем розвитку економіки, оскільки в більш розвинених країнах частка кредитів СМП у ВВП становить 13%, у той час як у країн, що розвиваються (до них автори відносять і Україну) – лише 3% [3]. Біломістний О. М. наголошує на тому, що ефективна реалізація механізму кредитування малого бізнесу в зарубіжних країнах супроводжується безперечною підтримкою з боку держави, а в Україні з цим значні проблеми [1]. Водночас Пукало О. П. зазначає, що створення надійного інструментарію розвитку лежить у площині вивчення та залучення досвіду економічно розвинутих країн світу [4, с. 108]. Враховуючи важливість сфери малого бізнесу в економіці України, необхідним є розкриття такого важеля його розвитку, як створення сприятливих механізмів кредитування на основі зарубіжного досвіду.

Метою статті є розробка науково-методичного підходу до дослідження світового досвіду кредитування малого підприємництва крізь призму актуальних для України перешкод у доступу до боргового фінансування.

Вивчення досвіду економічно розвинутих зарубіжних країн у сфері кредитної взаємодії з СМП набуває в умовах глобалізаційних процесів для України ключового значення.

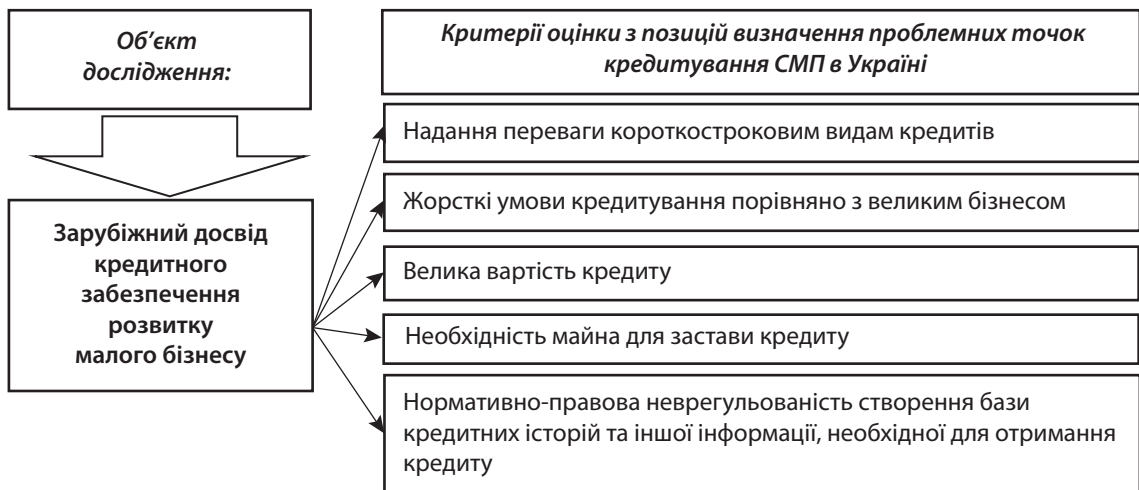
Погоджуємося з думкою Труш Є. І., що вивчення зарубіжного досвіду необхідне не для копіювання й механічного перенесення його в наші умови, а лише з метою імплементації найкращих елементів і недопущення помилок, здійснених іншими державами [5, с. 104]. Особливий акцент необхідно ставити аспектах кредитування, які є проблемними в Україні. Так, Калініченко Л. Л. і Мусіяка Л. В. визначають такі аспекти, що стримують СМП щодо взяття кредиту: умови кредитування, у тому числі розмір процентної ставки; термін кредиту; оперативність прийняття рішення про надання кредиту; надійність банку; довірчі відносини з банком, особисті контакти [2, с. 326]. Панцир С. і Когут А. наголошують на відсутності інформації про попередній досвід взяття кредиту; високих відсоткових ставках, навіть «пільгових»; відсутності застави кредиту [3, с. 5]. Крім того, багато авторів дотримуються твердження про недостатній обсяг накопиченої статистики по кредитах, переважання банками взаємовідносин із суб'єктами великого бізнесу порівняно з малим, що проявляється у більш вигідних кредитних умовах; переважання короткострокових кредитів у зв'язку з невеликим терміном власного існування [4–6].

Систематизація вищезазначених перешкод у кредитних відносинах СМП дозволила обґрунтувати науково-методичний підхід до аналізу зарубіжного досвіду кредитування малого бізнесу з позицій визначення проблемних точок кредитного забезпечення (рис. 1).

Незважаючи на більш низькі ставки довгострокових кредитів, переважання короткострокових кредитів у кредитному портфелі СМП є характерним для сфери малого бізнесу України. Це пов'язано, перш за все, із небажанням банківських установ вступати в довготривалі відносини з СМП через короткий термін існування останніх та високий ризик банкрутства. До таких кредитів належать позики з початковим терміном погашення менше одного року, такі як овердрафти та кредитні лінії, що зазвичай використовуються для забезпечення оборотного капіталу, тоді як довгострокове фінансування часто використовується для інвестиційних цілей.

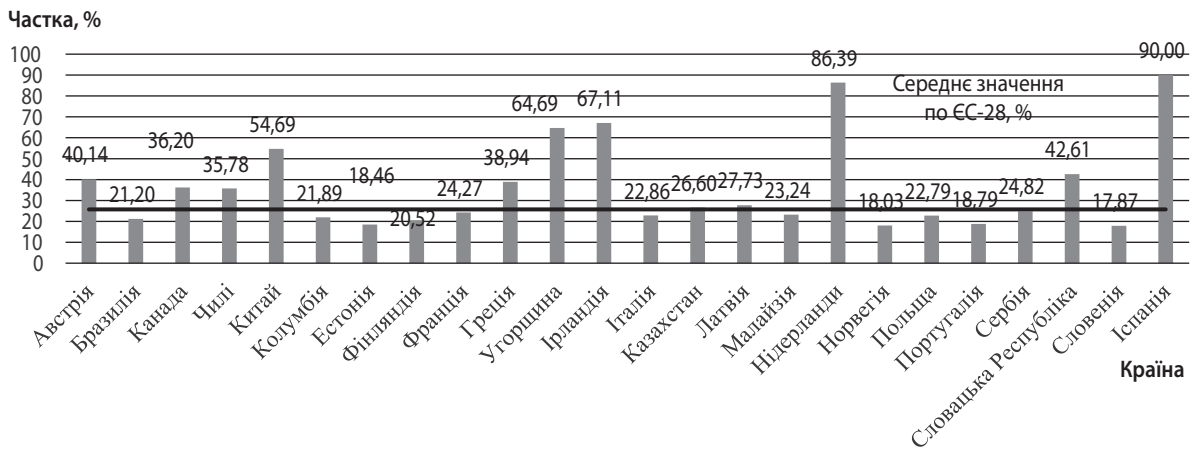
Слід відзначити, що статистика кредитування в переважній більшості досліджуваних зарубіжних країн вказує на переважання довгострокових кредитів над короткостроковими (рис. 2).

Перехід до довгострокового кредитування підтверджується недавнім дослідженням, яке показує, що кредити з більш довгим строком погашення становили більшу частку портфелів банків після фінансової кризи в більшості країн ЄС, а також у більшості країн Східної Європи [9].

Рис. 1. Науково-методичний підхід до аналізу зарубіжного досвіду кредитування малого бізнесу з позицій визначення проблемних точок кредитного забезпечення

Джерело: авторська розробка.

Рис. 2. Частка короткострокових кредитів у структурі кредитного портфеля країн – членів ЄС у 2018 р., %

Джерело: складено за [8].

Водночас дослідження пріоритетних видів кредитних послуг, якими користуються СМП зарубіжних країн, показали, що найбільш релевантні джерела їх зовнішнього фінансування включають кредитну лінію або овердрафт, лізинг та оренду, банківські кредити та торговельні кредити (рис. 3).

Ставка відсотка є важливою перешкодою в залученні кредитних ресурсів у діяльність СМП. Як слушно стверджує Пукало О. П., порівняльний аналіз ставки кредитування переконливо свідчить, що Україні необхідно робити кардинальні зміни в напрямку надання українському бізнесу якомога «дешевших» кредитів [4, с. 111]. При цьому статистичні дані по СМП зарубіжних країн показують, що майже половина МСП (45% у ЄС-28) не відчувають жодних обмежень у доступі до кредитування, а ті, хто відчуває, найчастіше називають основною причиною високі процентні ставки фінансування (13%) [9]. Поряд з цим спостерігається позитивна динаміка до зменшення середньої процентної ставки, що стягується МСП (табл. 1).

У країнах із середнім рівнем доходів процентні ставки залишаються відносно високими, досягаючи двозначних цифр у Бразилії, Колумбії та Казахстані. Середнє значення відсотків для всіх країн – учасниць дослідження скоротилося з 5,4% у 2012 р. до 3,6% у 2016 р., що свідчить про загальне зниження процентних ставок МСП [8]. Виняток становлять лише СМП Канади, Колумбії, Ізраїлю, Казахстану, Мексики та США. Така тенденція приводить до основного висновку, що в більшості досліджуваних країн доступ до фінансування стає менш проблематичним.

Незважаючи на ці позитивні зрушення, структурні проблеми доступу до зовнішніх джерел фінансування зберігаються та є особливо актуальними для молодих фірм і стартапів, мікропідприємств. Досвід зарубіжних країн є тотожним із українською практикою завищення ставок відсотків для СМП порівняно із великим бізнесом (рис. 4).

Загалом, розкид процентних ставок свідчить, що у 2017 р. великим компаніям пропонували кре-

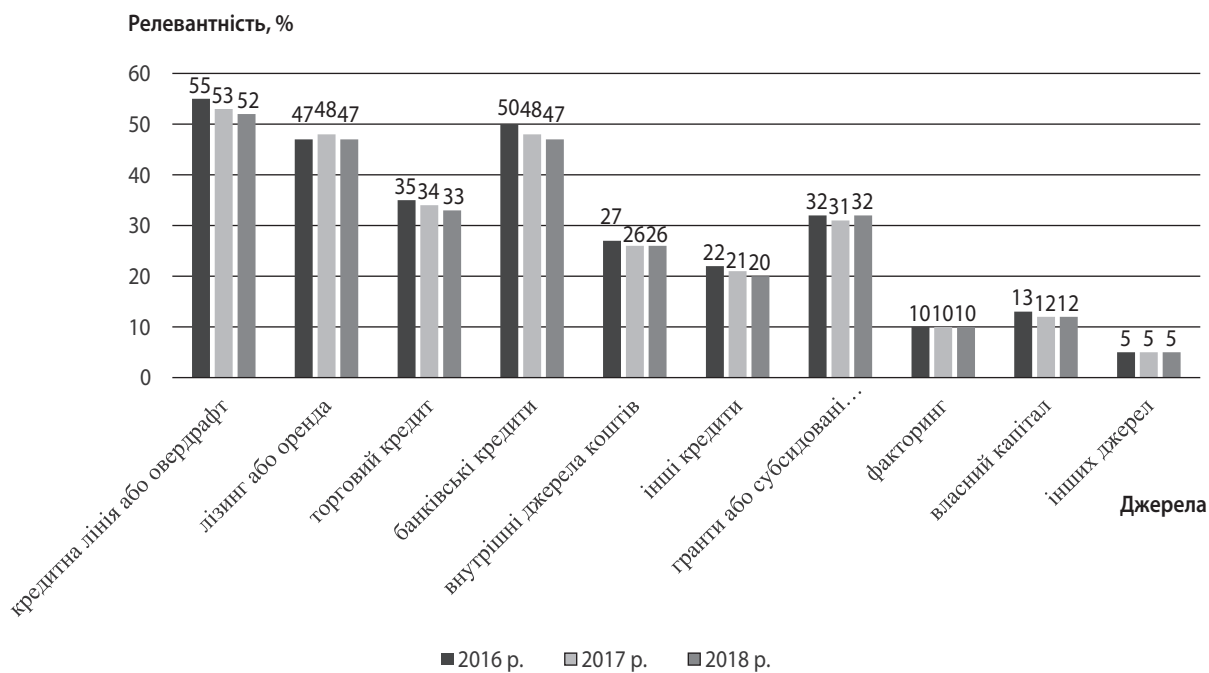

Рис. 3. Релевантність різних видів кредитних послуг у діяльності СМП країн ЄС-28, %

Джерело: складено за [9].

Таблиця 1

Динаміка середніх відсоткових ставок кредитування СМП зарубіжних країн

Країна	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Зміна (+/-)		Вектор змін (↑ – негативний, ↓ – позитивний)
				у 2016 р. порівняно з 2015 р.	у 2017 р. порівняно з 2016 р.	
1	2	3	4	5	6	7
Австралія	6,18	5,58	5,29	-0,6	-0,29	↓
Австрія	2,27	2,02	1,92	-0,25	-0,1	↓
Бельгія	2,09	1,83	1,73	-0,26	-0,1	↓
Бразилія	26	37,1	33,5	11,1	-3,6	↑↓
Канада	5,1	5,1	5,3	0	0,2	↑
Чилі	10,33	9,29	9,25	-1,04	-0,04	↓
Китай	7,51	5,23	4,77	-2,28	-0,46	↓
Колумбія	13,54	14,69	16,87	1,15	2,18	↑
Чеська Республіка	3,76	2,7	2,5	-1,06	-0,2	↓
Данія	3,44	3	2,74	-0,44	-0,26	↓
Естонія	3,36	3,04	2,96	-0,32	-0,08	↓
Фінляндія	2,94	2,96	2,76	0,02	-0,2	↑↓
Франція	2,08	1,78	1,5	-0,3	-0,28	↓
Грузія	10,7	12,7	9,9	2	-2,8	↑↓
Греція	5,8	5,38	5,32	-0,42	-0,06	↓
Угорщина	5,1	4,7	4,2	-0,4	-0,5	↓
Ірландія	4,78	4,77	4,65	-0,01	-0,12	↓
Ізраїль	4,22	3,16	3,23	-1,06	0,07	↑↓
Італія	4,4	3,84	3,2	-0,56	-0,64	↓
Казахстан	11,48	12,95	14,01	1,47	1,06	↑

1	2	3	4	5	6	7
Корея	4,41	3,74	3,58	-0,67	-0,16	↓
Латвія	4,7	4,5	4,4	-0,2	-0,1	↓
Люксембург	2,08	1,88	1,75	-0,2	-0,13	↓
Малайзія	7,12	7,53	7,22	0,41	-0,31	↑↓
Мексика	9,14	9,08	9,2	-0,06	0,12	↓↑
Нідерланди	4,1	4,4	3,7	0,3	-0,7	↑↓
Нова Зеландія	10,26	9,41	9,21	-0,85	-0,2	↓
Польща	3,52	3	2,86	-0,52	-0,14	↓
Португалія	5,97	4,6	3,83	-1,37	-0,77	↓
Сербія	7,25	6,12	5,01	-1,13	-1,11	↓
Словацька Республіка	3,8	3,4	3,1	-0,4	-0,3	↓
Словенія	5,75	4,4	3,57	-1,35	-0,83	↓
Іспанія	3,86	3,01	2,44	-0,85	-0,57	↓
Швеція	2,71	1,75	1,57	-0,96	-0,18	↓
Швейцарія	2,05	2,07	2,04	0,02	-0,03	↑↓
Об'єднане Королівство	3,43	3,33	3,22	-0,1	-0,11	↓
Сполучені Штати	3,03	2,95	3,02	-0,08	0,07	↓↑
Середнє значення	4,56	4,4	3,58	-0,16	-0,82	↓

Джерело: пораховано автором на основі даних [8].

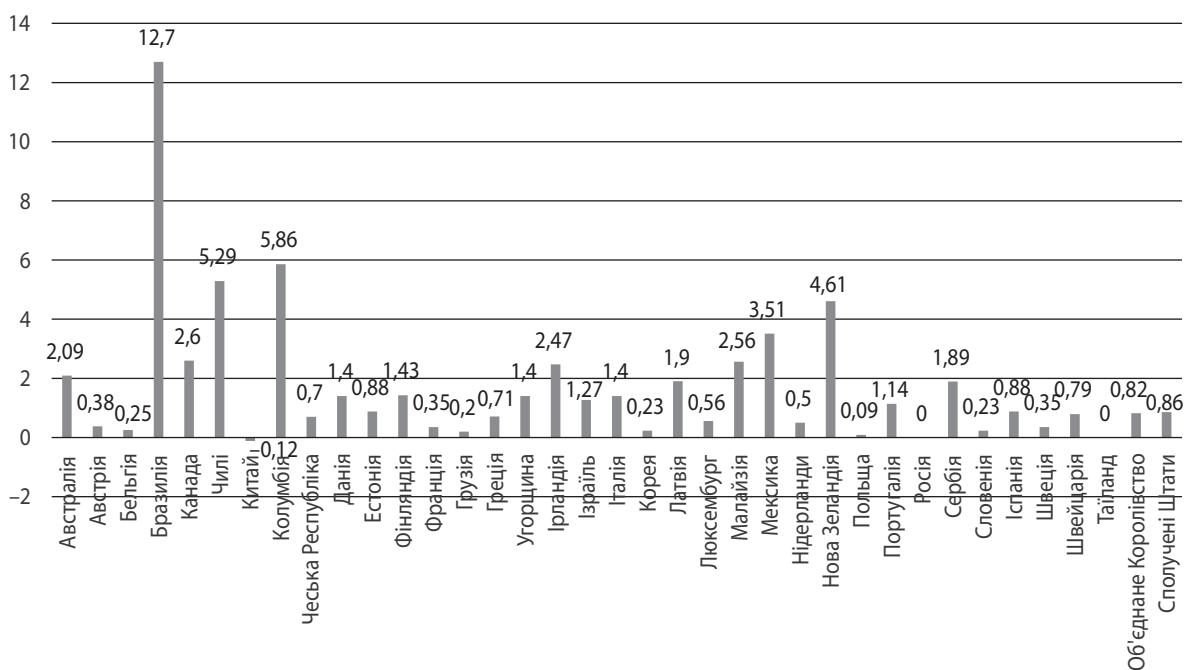

Рис. 4. Структурна різниця між ставкою кредитування для суб'єктів великого та малого підприємництва у 2017 р., п. п.

Джерело: складено автором на основі даних [8].

дити за нижчими середніми відсотковими ставками, ніж СМП (виняток становить лише кредитування в Китаї).

Ще однією важливою проблемою, яка стримує СМП від отримання боргового фінансування, є умо-

ва обов'язковості застави. При цьому дана проблема є актуальною не тільки в Україні. Так, відповідно до звіту, в країнах ЄС-28 перешкодами для отримання кредиту, що пов'язані із процедурою оформлення застави, є:

- ✦ вимірювання їхньої належної вартості;
- ✦ недостатня корпоративна звітність;
- ✦ питання переоформлення;
- ✦ отримання ефективної безпеки для активу;
- ✦ відсутність та неліквідність вторинних ринків;
- ✦ високі трансакційні витрати;
- ✦ недостатнє розуміння банку [9].

Справедливим є твердження, що зростаючий інтерес банків зарубіжних країн до сектора малого бізнесу, що базується на наявності та глибині кредитних історій, відкриває перспективи отримання високих доходів від кредитування СМП. Поряд з цим, в Україні існують значні прогалини у формуванні кредитних реєстрів та нормативно-правовому забезпеченні процесу застави майна для кредитування (табл. 2).

- ✦ нормативна урегульованість отримання кредиту суб'єктами малого підприємництва.

Загалом світові тенденції кредитування малого бізнесу характеризуються не тільки сприятливістю банківських установ до фінансування СМП, а й значною підтримкою цього процесу з боку держави. Тому першочерговим завданням для України є адаптація досвіду державної підтримки банківського кредитування сфери малого бізнесу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Біломістний О. М. Особливості кредитування малого бізнесу в зарубіжних країнах. *Регіональна економіка*. 2013. № 1. С. 171–177.
2. Калініченко Л. Л., Мусіяка Л. В. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 50. С. 325–329.

Таблиця 2

Порівняння показників індексу отримання кредиту в Україні та за кордоном у 2018 р.

Показник	Україна	Європа та Центральна Азія	Країни з найкращою нормативною ефективністю	
			кількість країн	значення показника
Індекс міцності юридичних прав	8	7,2	5	12
Індекс глибини кредитної інформації	7	6,6	42	8
Покриття кредитного реєстру	0	25,3	4	100
Охоплення кредитного бюро	45,9	43,4	25	100

Джерело: складено за [7].

Тому досить доречною в цьому плані є пропозиція Панцир С., Когут А. щодо необхідності передбачити у законодавстві зобов'язання органів місцевого самоврядування опубліковувати на своїх Веб-сайтах та на спеціалізованому порталі дані про всі об'єкти та ресурси СМП, які можуть бути надані для посилення кредитоспроможності [3].

У цілому, застосування запропонованого автором науково-методичного підходу до аналізу основних аспектів світового досвіду кредитування малого бізнесу з позицій визначення проблемних точок дозволило визначити такі особливості кредитного забезпечення в зарубіжних країнах:

- ✦ пріоритетність кредитних ліній та овердрафту серед інших видів кредитних послуг;
- ✦ перевага довгострокових кредитів над короткостроковими, що пов'язано з більш низькими ставками;
- ✦ позитивні тенденції до зниження середніх процентних ставок за кредити;
- ✦ завищення ставок відсотків по кредитах для СМП порівняно з великим бізнесом;
- ✦ існування проблем у процедурах отримання боргового фінансування під заставу;

3. Панцир С., Когут А. Політика підтримки МСБ: доступ до фінансово-кредитних ресурсів. Київ, 2015. 17 с.

4. Пукало О. П. Зарубіжний досвід розвитку та підтримки малого підприємництва та його використання в Україні. *Управління розвитком*. 2017. № 3–4. С. 108–114.

5. Труш Є. І. Міжнародний досвід з кредитування малого підприємництва та його адаптація до особливостей національної економіки. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2013. № 4. С. 104–107.

6. Умеров Р. Е. Використання зарубіжного досвіду інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу в сучасних умовах Українського ринку. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 6. С. 96–105.

7. Economy Profile of Ukraine: Doing Business 2019 Indicators. URL: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>

8. Financing SMEs and Entrepreneurs 2018: An OECD Scoreboard. URL: https://doi.org/10.1787/fin_sme_ent-2018-en

9. Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) Analytical Report 2018. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/32781>

REFERENCES

Bilomistnyi, O. M. "Osoblyvosti kredytuvannia maloho biznesu v zarubizhnykh krainakh" [Features of small business lending in foreign countries]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1 (2013): 171–177.

"Economy Profile of Ukraine: Doing Business 2019 Indicators". <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>

"Financing SMEs and Entrepreneurs 2018: An OECD Scoreboard". https://doi.org/10.1787/fin_sme_ent-2018-en

Kalinichenko, L. L., and Musiiaka, L. V. "Rol bankivskoho kredytuvannia u rozvytku maloho biznesu v Ukraini" [The role of bank lending in the development of small business in Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 50 (2015): 325-329.

Pantsyr, S., and Kohut, A. *Polityka pidtrymky MSB: dostup do finansovo-kredytnykh resursiv* [SME Support Policy: access to financial and credit resources]. Kyiv, 2015.

Pukalo, O. P. "Zarubizhnyi dosvid rozvytku ta pidtrymky maloho pidpriemnytstva ta yoho vykorystannia v Ukraini" [Foreign experience of development and support of small

business and its use in Ukraine]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 3-4 (2017): 108-114.

"Survey on the access to finance of enterprises". (SAFE) Analytical Report 2018. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/32781>

Trush, Ye. I. "Mizhnarodnyi dosvid z kredytuvannia maloho pidpriemnytstva ta yoho adaptatsiia do osoblyvosti natsionalnoi ekonomiky" [International experience in small business lending and its adaptation to the features of the national economy]. *Derzhava ta rehiony. Seriia «Ekonomika ta pidpriemnytstvo»*, no. 4 (2013): 104-107.

Umierov, R. E. "Vykorystannia zarubizhnoho dosvidu innovatsiinoho rozvytku maloho i serednyoho biznesu v suchasnykh umovakh Ukrainskoho rynku" [Use of foreign experience of innovative development of small and medium business in the current conditions of the Ukrainian market]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6 (2012): 96-105.